

Uczyć lepiej

ODN

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli
w Poznaniu

ISSN 1641-5825

Czasopismo oświatowe

№ 2-2018/2019

Ilustracja: Sylwia Pragłowska

■ W numerze:

Projekt „Powstanie Wielkopolskie 1918/1919. Pamiętamy!”
Małki Chrzestne Powstania Wielkopolskiego
Lekcje historii z pomysłem

10 lat projektu
Powstanie Wielkopolskie 1918/1019
PAMIĘTAMY!
Tobie Polsko ta kropla krwi wrzącej

Certyfikat Kreatywnej Szkoły

Projekt swoim zasięgiem objął całą Wielkopolskę, na przełomie lat realizacji liczba szkół i uczniów wzrastała. W roku jubileuszowym wzięło udział 636 szkół i w szkolnym etapie 3180 uczniów. Do etapu wojewódzkiego zgłosiło się 638 uczniów.

dla
szkoły
kowość

za udział w projekcie

Śladami Powstania Wielkopolskiego

zorganizowanym przez
Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu
pod patronatem
Wielkopolskiego Kuratora Oświaty

Roda Programowa

Dyrektor
ODN w Poznaniu

Ewa Superczyńska

Poznań, 14 marca 2009

Ważniejsze wydarzenia projektowe realizowane przez szkoły i Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu: konferencje popularyzacyjne, Konkurs Wiedzy o Powstaniu Wielkopolskim, konkursy plastyczne i literackie, wycieczki i biegi uliczne, rajdy, spotkania przy ognisku, recitale, wieczornice, spotkania i wywiady z rodzinami powstańców

Szanowni Państwo

Setna Rocznicą Wybuchu Powstania Wielkopolskiego to wydarzenie, które skłoniło nas do podjęcia przygotowania monograficznego numeru „Uczyć lepiej”, tym bardziej, że Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu już od dziesięciu lat realizuje projekt „Powstanie Wielkopolskie 1918/1919. Pamiętamy!”.

Efekty wieloletnich działań przeszły nasze najśmielsze oczekiwania. W roku jubileuszowym w projekcie wzięło udział 636 wielkopolskich szkół. Oczywiście, kształtowanie postaw patriotycznych wymaga systematycznej pracy wychowawczej i edukacyjnej, nie może ograniczyć się do jednorocznego zrywu. Dlatego w projekt wpisane zostały działania długofalowe i zróżnicowane.

Przegląd różnorodnych inicjatyw przedstawiamy w bieżącym numerze – od idei projektu począwszy, poprzez wskazówki metodyczne aż do owoców tegorocznych konkursów. Wokół tematyki powstańczej można budować zadania kształtujące umiejętności retoryczne, plastyczne i literackie. Tego udało nam się dokonać, więc zachęcamy do twórczego modyfikowania pomysłów.

Z życzeniami radosnego świętowania 100. Rocznicą Wybuchu Powstania Wielkopolskiego oraz refleksją nad odwagą, determinacją i skutecznością działań naszych przodków

Ewa Superczyńska

SPIS TREŚCI

Uczyć lepiej

Adres redakcji

ul. Górecka 1, 60-201 Poznań
tel. 61 858 47 00, fax 61 852 33 29
e-mail:
uczycielepiej@odnpoznan.pl
<http://www.odnpoznan.pl>

Konto

KB S.A. III O/Poznań
86 1500 1621 1216 2005 9460 0000

Redakcja

Redaktor naczelny
Ewa Superczyńska
Sekretarz redakcji
Joanna Marchewka
Zespół redakcyjny
Tadeusz Nowik
Dorota Mursztyn-Gorgoń

Reklamy i ogłoszenia

- różne warianty
- konkurencyjne ceny
- szeroki krąg odbiorców związanych z oświatą

Kontakt:
Joanna Marchewka
tel. 61 858 47 64
joanna.marchewka@odnpoznan.pl

Korekta

Krystyna Klimontowicz

Autorzy tekstów

Magdalena Kalembe-Borowczyk
Paweł Cieliczko
Wiesława Surdyk-Fertsch
Dariusz Judek
Agnieszka Kula
Jakub Mieczkowski
Stefania Misiarek
Jakub Sobczak
Małgorzata Swędrowska
Danuta Konieczka-Słiwirska
Wawrzyniec Wierzejewski
Elżbieta Witkiewicz

Projekt graficzny czasopisma

Mateusz Leszkowicz

Fotoedycja

Klaudia Karpeta

Projekt okładki, ilustracje

Sylwia Pragłowska

Skład i druk

Drukarnia Laser-Graf, Płock
biuro.lasergraf@gmail.com
tel. 664 434 122

Ludzie, miejsca, zdarzenia

- 2 Finał projektu
- 4 Matki Chrzesne Powstania Wielkopolskiego
- 6 Nagroda Dobosza Powstania Wielkopolskiego

Dydaktyka

- 7 Współczesna dydaktyka historii

Inspiracje

- 9 Lekcje historii z pomysłem
- 11 Nowocześnie o historii
- 13 Mate ojczyzny dla najmłodszych

Dobre praktyki

- 15 Ożyw historię
- 17 Mówcą być
- 18 Z historią w tle
- 19 Artystycznie i twórczo

Rekomendacje czytelnicze

- 20 Na bibliotecznej półce

Finał

projektu

Z perspektywy dziesięciu lat koordynowania realizacją projektu, śmiało mogę powiedzieć, że było to największe w Wielkopolsce przedsięwzięcie związane z upamiętnieniem Powstania Wielkopolskiego.

Stefania Misiarek
koordynatorka projektu
Powstanie Wielkopolskie
1918/1919, Pamiętamy!
wicedyrektor ODN
w Poznaniu

Czas podsumowania Konkursu Wiedzy o Powstaniu Wielkopolskim.

Wszystko zaczęło się w 2007 roku, kiedy grupa doradców ds. nauczania historii podjęła decyzję o rozpoczęciu długoterminowego programu, wpisującego się w historię regionu i kraju.

Od pomysłu do realizacji

Głównym inicjatorem była Maria Pacholska, wówczas konsultantka w Ośrodku, która sprawowała opiekę merytoryczną i metodyczną nad doradcami. W pierwszym zamysle miało to być przygotowanie obchodów 90. rocznicy wybuchu powstania, jednakże szybko zapadła decyzja, aby realizacja przedsięwzięcia trwała do setnego jubileuszu. Od początku inicjatywa spotkała się z dużym zainteresowaniem

szkół. Zaczęły napływać zgłoszenia i propozycje włączenia się w program działań Ośrodka. Od marca do grudnia 2008 roku nauczyciele wraz z uczniami realizowali szkolne projekty. W tym czasie doradcy metodyczni wspierali szkolnych koordynatorów, prowadząc konsultacje, warsztaty, seminaria. Był to okres najbardziej ożywionych poszukiwań śladów Powstania Wielkopolskiego w regionie. Powstały mapy, filmy, pokazy mody z epoki, wystawy pamiątek związanych z bohaterami, odbyło się wiele spotkań z rodzinami powstańców, biegów przełajowych, gier miejskich. Różne formy angażowania się w ideę upamiętnienia powstania były prezentowane na konferencjach i Targach Edukacyjnych, organizowanych przez Ośrodek.

Uczestnicy X edycji Konkursu Wiedzy o Powstaniu Wielkopolskim na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM.

Partnerzy i sprzymierzeńcy

Ważnym elementem działań projektowych był Konkurs Wiedzy o Powstaniu Wielkopolskim: *Tobie Polsko ta kropla krwi wrzącej*. W kolejnych edycjach na etapie szkolnym wzięto udział kilkadziesiąt tysięcy uczniów. Etap wojewódzki odbywał się pod patronatem Wielkopolskiego Kuratora Oświaty, który wpisał konkurs na listę tych, które były uwzględniane przy rekrutacji do szkół ponadgimnazjalnych, co decydowało o jego randze.

Ogromne zainteresowanie wydarzeniem spowodowało, że trzeba było szukać sprzymierzeńców do jego realizacji. Początkowo były to zaprzyjaźnione szkoły, jednak ciągle wzrastająca liczba uczniów zmusiła nas do poszukiwania nowych partnerów. Od kilku lat korzystamy ze wsparcia władz Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa na UAM, dzięki czemu dysponujemy komfortowymi salami wykładowymi oraz ofertą warsztatową dla nauczycieli na akademickim poziomie.

Na potrzeby Konkursu wydane zostały ćwiczenia i podręcznik autorstwa

Marii Pacholskiej i Wiesława Zdziabka. Publikacje były odpowiedzią na sygnały płynące od nauczycieli, którzy poszukiwali opracowań dostosowanych do potrzeb młodego czytelnika. W efekcie powstał pakiet materiałów dydaktycznych dla uczniów i nauczycieli. Uczestnicy projektu otrzymali go dzięki wsparciu Departamentu Edukacji Urzędu Marszałkowskiego, który zakupił książki i Wielkopolskiemu Kuratorowi Oświaty, który sfinansował zeszyty ćwiczeń.

Przez minione dziesięć lat zespół doradców przygotowywał zestawy pytań testowych dla wszystkich typów szkół. Praca ta wymagała bogatej wiedzy przedmiotowej i odpowiedzialności związanej z przygotowaniem i przeprowadzeniem konkursu. Znaczącym punktem w kalendarium projektu były coroczne konferencje popularnonaukowe dla nauczycieli. Prelegenci z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza i Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego w Poznaniu przedstawiali fakty historyczne skoncentrowane na wybranych problemach. Stałym akcentem tych konferencji były wystąpienia nauczycieli, którzy dzielili się ciekawymi przykładami praktyk edukacyjnych.

Najważniejszym celem projektu trwającego dziesięć lat było ożywienie międzypokoleniowej pamięci o wydarzeniach historycznych, które kształtowały niepodległą tożsamość narodową.

Jubileuszowy rok to czas podsumowań. Lista wymiernych efektów dziesięcioletniego projektu jest długa i wynika z wielości i różnorodności podejmowanych działań. Poświęcony jest temu niniejszy numer czasopisma. Jednak najważniejszym celem było dla nas ożywienie międzypokoleniowej pamięci o wydarzeniach historycznych, które wpłynęły na niepodległą tożsamość narodową.

Jako koordynatorka projektu dziękuję wszystkim, którzy zaangażowali się w działania projektowe, wyrażam podziw dla pomysłodawców, uznanie dla ścisłego kręgu realizatorów za wytrwałość, odpowiedzialność i niezawodność.

Zapraszam Państwa na uroczyste podsumowanie programu Obchodów 100. Rocznicy Wybuchu Powstania Wielkopolskiego. Gala odbędzie się 21 listopada w Urzędzie Marszałkowskim w Poznaniu.

Matki Chrzestne Powstania Wielkopolskiego

Powstanie Wielkopolskie nieoficjalnie zaczęło się 24 marca 1894 roku, kiedy w mieszkaniu przy ul. Piekary zebrano się grono zaangażowanych poznanianek. Postanowiły zastosować się do maksymy: *Oświata ludu dokona cudu.*

dr Paweł Cieliczko

historyk, literaturoznawca, publicysta;
pomysłodawca i redaktor *Poznańskiego
przewodnika literackiego*,
autor *Czerwcowe ulice*,
Ulicznik poznański; założyciel Fundacji
na rzecz Badań Literackich
oraz Fundacji Kochania Poznania;
autor opowiadań kryminalnych,
rozgrywających się w Poznaniu;
prowadzi blogi poświęcone miastu

Matki Chrzestne Powstania Wielkopolskiego przebojem weszły do naszej rzeczywistości.

Kilka tygodni temu w Pile odbyła się oficjalna uroczystość, podczas której dziennikarz, relacjonujący nadanie patronatu skwerowi, postugiwali się tym właśnie określeniem jako zupełnie oczywistym, zrozumiałym, niewymagającym dodatkowych wyjaśnień.

Trudno sobie wyobrazić chwilę większej satysfakcji dla historyka, niż taki właśnie moment, kiedy postaci wyciągnięte przez niego z niebytu, stają się bohaterkami, a nawet superbohaterkami społecznej wyobraźni, zaś wymyślona dla nich nazwa wchodzi do języka potocznego i tak doskonale się w nim moci, że nikt nawet nie zauważa tego, że jeszcze kilka miesięcy wcześniej w ogóle nie istniała.

Zacząć od edukacji

Przed rokiem, kiedy zbliżała się 99. rocznica wybuchu Powstania Wielkopolskiego, zastanawiałem się nad fenomenem zrywu, który zakończył się niespotykanym w polskich dziejach sukcesem. Starłem się znaleźć to, co sprawiło, że właśnie ta insurekcja się powiodła, co przesądziło o zwycięstwie, co odróżniało powstanie grudniowe od powstań, które wybuchały w innych miesiącach. Odpowiedzi nie szukałem z lupą, szczegółowo przyglądając się poszczególnym epizodom, bo wiedziałem, że odpowiedzią musi być jakaś zasadnicza różnica. Zamiast zawężać pole badawcze, zacząłem je poszerzać, cofać się w czasie,

szukać prawdziwego początku Wielkopolskiego zrywu. I znalazłem ten dzień...

Myślę, że Powstanie Wielkopolskie tak naprawdę rozpoczęło się 24 marca 1894 roku, kiedy w mieszkaniu przy ul. Piekary zebrano się grono zaangażowanych poznanianek. Pretekstem była 100. rocznica złożenia na krakowskim rynku przez Tadeusza Kościuszkę przysięgi. Naczelnikowi nie powiodło się wygnanie z Polski trzech zaborców. Poznanianki postanowiły kontynuować jego dzieło, mierząc jednak zamiary na siły i ograniczając się do jednego zaboru. Wybrały zupełnie inną drogę, zamiast nabijać kosa na sztorc i stać kosynierów na armaty, postanowiły zastosować się do maksymy: *Oświata ludu dokona cudu.*

Urządziły rocznicową zbiórkę, a z zebranych pieniędzy kupiły książki, które rozdały najmłodszym poznaniankom z ubogich rodzin, żeby mogły poznać polską literaturę. Dzieci chętnie brały podarunki, ale nie miały z nich żadnego pożytku, bo nie potrafiły czytać. Język polski był już bowiem wyrugowany z pruskich szkół powszechnych, państwo chciało wychować polskie dzieci na „poznańskich Niemców”.

Poznanianki były wstrząśnięte skalą zniewolenia, nie pisały jednak petycji, ale zabrały się do pracy. Wiedziały, że podejmując takie wyzwanie, wchodzi w konflikt z władzami pruskimi, postanowiły więc działać inteligentnie. Już 29 maja 1894 roku powołały Towarzystwo Przyjaciółek Wzajemnego

Wspierania się i Opieki nad Dziećmi „WARTA”, którego celem było zapewnienie pozaszkolnej opieki nad dziećmi, czemu władze sprzyjały, bo rozładowywało to problemy wychowawcze tej grupy wiekowej.

Pod tą przykrywką Warcianki zorganizowały coś, co nazwałbym konspiracją edukacyjną, która zasięgiem objęła całe miasto. Nauczycielki uczyły dzieci języka polskiego, literatury, historii, narodowych pieśni, geografii ziem polskich, czyli rzeczy zakazanych w pruskiej szkole. Towarzystwo funkcjonowało doskonale, dzieci uczyły się w dziesięcioosobowych zespołach, w prywatnych mieszkaniach, nauczycielek było kilkadziesiąt, a przez warciańskie szkoły przechodziło nawet tysiąc uczniów rocznie. Podziemna organizacja kobiet i dzieci działała doskonale, przez ponad 20 lat zanotowano tylko kilka wpadek. Nauczycielki przekazywały młodym poznaniakom i poznaniankom nie tylko wiedzę, ale także miłość do ojczyzny. Uczyły ich zasad działania w konspiracji. Tam właśnie kształtowali się przyszli powstańcy.

Dojrzeć do zwycięstwa

Podkreślić warto, że ambitne poznanianki nie posiadały zaplecza finansowego dla swych działań, a nie chciały korzystać z żadnego możliwego protektoratu (ziemiaństwa czy kleru), bo wolność ceniły sobie bardziej od wygody. Ich jedynym zasobem byli ludzie – aktywne, odważne, inteligentne, oddane sprawie kobiety, które wierzyły w sens pracy organicznej, nie licząc, że zobaczą jej owoce. One wyciągnęły wnioski z klęsk powstańczych, wiedziały, jak przygotować insurekcję, która ma szansę zakończyć się sukcesem, wiedziały, że tylko wykształceni, świadomi swoich celów rodacy mogą wyzwolić Poznań i Wielkopolskę z pruskiej niewoli, bo nikt nie przyniesie im wolności w prezencie. Z zagrożenia, jakie stanowią dla monarchii Hohenzollernów, doskonale zdawał sobie sprawę wróg polskości, żelazny kanclerz, Otto von Bismarck, który mówił: *Dopóki będzie istnieć polska kobieta, istnieć będzie problem polski.*

Wychowankowie warciańskich szkół tworzyli w Wielkopolsce związki strzeleckie, organizacje skautowskie, towarzystwa sokole, to był kolejny krok ich działalności, wiedzieli, jakie są ich cele, wiedzieli, jakie są ich polskie obowiązki. Ci właśnie chłopcy i dziewczęta 27 grudnia 1918 roku wyszli na ulice Poznania, bo potrafili dostrzec moment, w którym trzeba porzucić konspirację i z bronią w ręku walczyć o niepodległość, mając szansę zwyciężyć, a nie ponieść honorową klęskę.

Nie byłoby Powstania Wielkopolskiego, nie byłoby wolnego Poznania, gdyby nie ciche bohaterki Najdłuższej Wojny Nowoczesnej Europy, kobiety, które potrafiły przez lata kształcić i kształtować młodych patriotów i patriotki. To właśnie te panie – Aniela i Zofia Tułodziecka, Helena i Zofia Rzepeckie, Janina Omańkowska, Zofia Sokolnicka i wiele innych – były prawdziwymi Matkami Chrzestnymi Powstania Wielkopolskiego.

Janina Omańkowska

Aniela Tułodziecka

Helena Rzepecka

Zofia Sokolnicka

Portrety rysowała Agnieszka Zaprzalska; Fundacja Kochania Poznania, www.kochamy.poznan.pl

Dobosz

Powstania Wielkopolskiego

Nagroda „Dobosz Powstania Wielkopolskiego” stanowi najwyższą formę uhonorowania przez Towarzystwo Pamięci Powstania Wielkopolskiego 1918/19 w Poznaniu osób i instytucji, które w istotny sposób przyczyniły się do zachowania pamięci o genezie, przebiegu i znaczeniu tego zrywu niepodległościowego. „Doboszem” honoruje się wybitne osiągnięcia służące podtrzymaniu pamięci i tożsamości narodowej, realizowane w różnych przestrzeniach: twórczych, naukowych, edukacyjnych i kulturalnych. Nagroda ma inspirować różnorodne środowiska, szczególnie młodzież, do podejmowania dalszych wyzwań w tym zakresie.

Pomnik i statuetka

Statuetka przedstawia miniaturę Pomnika Dobosza znajdującego się w Śremie. Postać młodego powstańca wielkopolskiego wybijającego werblami rytm na bębnie jest symbolem ojczyzny wzywającej naród do walki o wolność.

Pomnik Dobosza, autorstwa Władysława Marcinkowskiego, stanął 15 listopada 1925 r. na śremskim rynku przed ratuszem. Po napaści Niemiec na Polskę został w akcie zemsty zniszczony przez najeźdźców 8 września 1939 r. Replika pomnika została odświeżona 14 czerwca 1969 r. w parku miejskim, który zyskał miano Powstańców Wielkopolskich. Autorem zrekonstruowanego pomnika jest Jerzy Sobociński.

Regulamin nagrody

Nagroda „Dobosz Powstania Wielkopolskiego” jest przyznawana raz w roku na uroczystości pod patronatem i z udziałem władz samorządowych oraz administracyjnych. Wśród laureatów należeli się m.in. historycy i regionaliści, naukowcy i nauczyciele, artyści, pisarze

i poeci, dziennikarze i redaktorzy, organizacje społeczne i instytucje. Regulamin precyzuje, iż nagrodę otrzymać mogą osoby i instytucje za:

- działalność naukową, inicjatywy badawcze i wydawnicze;
- podejmowanie w pracy twórczej (literatura, muzyka, plastyka, film, itp.) tematyki Powstania Wielkopolskiego;
- działalność popularyzatorską, obejmującą między innymi publicystykę, konferencje popularnonaukowe, muzealnictwo;
- inicjatywy o znaczeniu krajowym i regionalnym, które przyczyniły się do utrwalenia pamięci o powstaniu oraz uczczenia bohaterstwa jego uczestników.

Kandydatów do nagrody zgłosić może Zarząd Oddziału, koto, indywidualny członek Towarzystwa, a także zainteresowana tym wyróżnieniem instytucja w terminie do 30 października każdego roku.

Wawrzyniec Wierzejewski

prezes wielkopolskiego oddziału Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego 1918/1919

Statuetka Nagrody Dobosza Powstania Wielkopolskiego. Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli otrzymał ją w 2014 roku.

Laureaci

Pierwszymi laureatami Nagrody Honorowej „Dobosz Powstania Wielkopolskiego” zostali w 1996 r. prof. Antoni Czubiński i literat Gerard Górnicki. Wśród kolejnych laureatów znaleźli się m.in.: Paweł Anders, prof. Bogusław Polak, prof. Michał Polak, dr Piotr Bauer, Teofil Róźański, dr Zdzisław Kościański, dr Marian Król, o. dr Eustachy Rakoczy, prof. Benon Miśkiewicz, prof. Lech Trzeciakowski, Anna i Józef Grajkowie, Bogusław Wołoszański, Stefan Bratkowski, dr Marek Rezler, prof. Janusz Karwat, prof. Zdzisław Grot, również znane muzea i uczelnie.

Laureatami nagrody w roku 2017 zostali:

- Tadeusz Grygier (pośmiertnie) – historyk, archiwista
- Wiesław Andrzej Hładkiewicz – prof. historii
- Tomasz Katafiasz – dr historii, bibliotekarz, archiwista i nauczyciel akademicki
- Jan Majewski – dr nauk farmaceutycznych, zasłużony badacz i propagator pamięci o Powstaniu Wielkopolskim
- Stowarzyszenie Ochotniczy Rezydentacyjny Oddział Ułanów Miasta Poznania w barwach 15. Pułku Ułanów Poznańskich – zasłużone w realizacji przedsięwzięć w zakresie kształtowania postaw patriotycznych, krzewienia tradycji jazdy polskiej oraz historii polskiego oręża.

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu został laureatem Nagrody „Dobosza” w roku 2014 za wieloletni program edukacyjny pt. „Powstanie Wielkopolskie 1918/1919. Pamiętamy!”, podczas którego realizuje wiele form aktywności edukacyjnej, między innymi konferencje popularnonaukowe i konkursy.

Współczesna dydaktyka historii

Część aktualnych zainteresowań dydaktyków historii jest kontynuacją istniejących już od dawna kierunków badań. Dziś ujmowane są jednak w nowych, niespotykanych do tej pory kontekstach.

**prof. UAM dr hab.
Danuta Konieczka-Słowińska**

historyk, dydaktyk historii, regionalista;
pracownik naukowo-dydaktyczny Instytutu Historii UAM,
głównym przedmiotem badań jest historia regionalna
Kujaw i Wielkopolski, dzieje regionalizmu polskiego
oraz problemy współczesnej edukacji historycznej

Zasadnicze badania polskiego środowiska dydaktyczno-historycznego koncentrują się od wielu lat na czterech kierunkach refleksji. Pierwszy z nich to badania nad dziejami edukacji historycznej, drugi to rozważania poświęcone metodologicznym problemom – sposobom rozumienia historii, jej tradycji i społecznym funkcjom. Trzeci kierunek stanowią badania empiryczne nad aktualną rzeczywistością edukacji historycznej, a na ostatni składają się badania porównawcze systemów edukacyjnych w różnych krajach.

Na tropie przemian

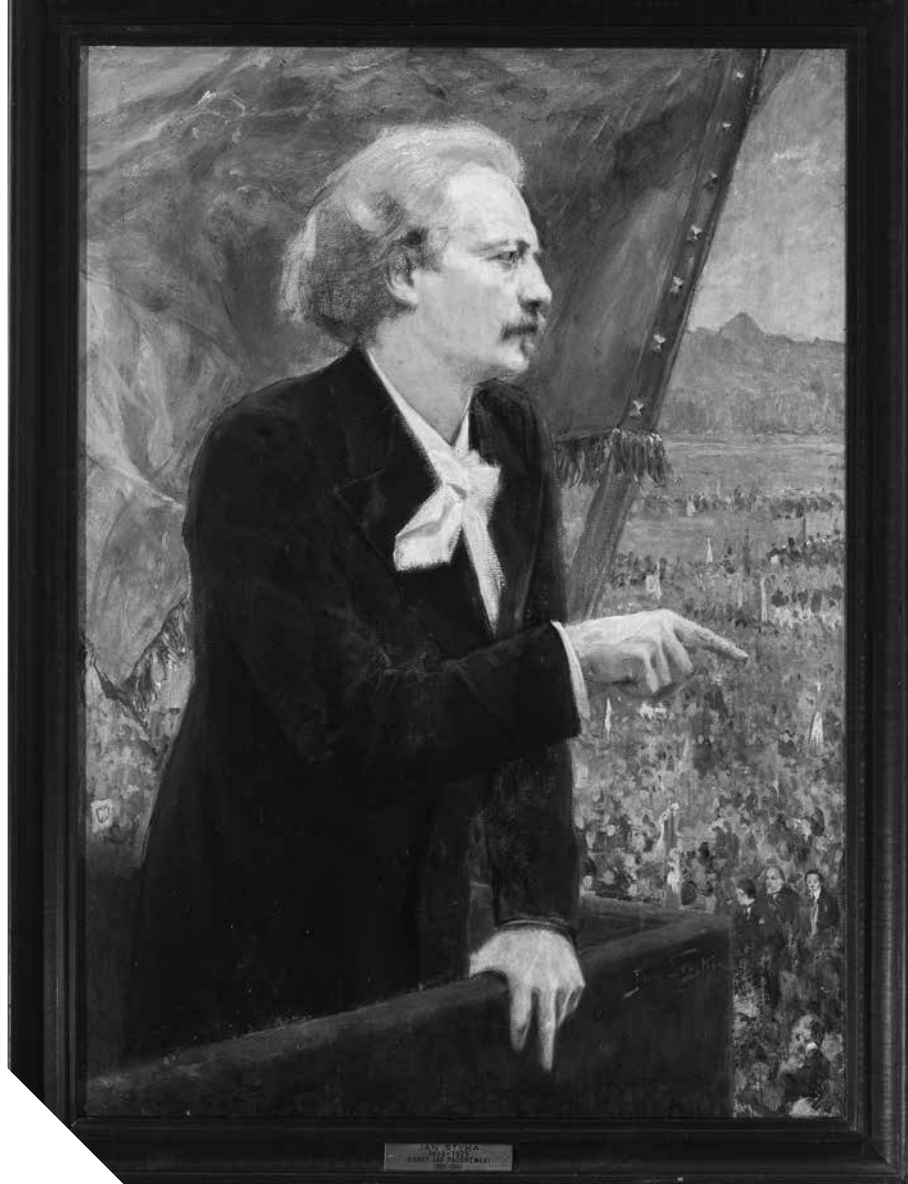
W ostatnim dziesięcioleciu rozwinął się nurt badań nad dziejami edukacji historycznej po II wojnie światowej. Przemiany społeczno-polityczne w Polsce po 1989 roku, otwarcie archiwów i dostęp do materiałów źródłowych m.in. Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej czy Instytutu Pamięi Narodowej umożliwiły przeprowadzenie nowych poszukiwań badawczych i ukazanie rzeczywistości edukacyjnej PRL-u w świetle nowych interpretacji i ocen. Oczywistym bodźcem pobudzającym badania nad współczesną edukacją historyczną były także ostatnie reformy systemu oświaty w Polsce z lat 1999 i 2008/2009. Wprowadzone wówczas nowe rozwiązania organizacyjne, programowe, dydaktyczne czy egzaminacyjne niejako wymogły na środowisku dydaktyków historii zajęcie się tymi problemami i udzielenie wsparcia nauczycielom historii w realizacji nowych

zadań. Innym znaczącym impulsem do rozwoju badań dydaktyczno-historycznych było niewątpliwie przystąpienie Polski do Unii Europejskiej i związane z tym otwarcie się na edukację regionalną, edukację europejską oraz edukację międzykulturową. Stałym obszarem refleksji polskiego środowiska dydaktyczno-historycznego jest problematyka szeroko rozumianych mediów edukacyjnych i wykorzystania technologii informacyjnej w edukacji historycznej.

Między dyscyplinami

Jak w każdej dziedzinie nauki, tak i w dydaktyce historii okresowo pojawiają się nowe nurty badawcze, inspirowane problematyką obecną w najnowszych poszukiwaniach nie tylko historyków, ale także przedstawicieli innych dyscyplin naukowych (socjologów, kulturoznawców, archeologów, historyków sztuki). Do takich nurtów należy m.in. kwestia obecności kobiet w programach i podręcznikach szkolnych oraz zagadnienie pamięci w edukacji historycznej. Część aktualnych zainteresowań dydaktyków historii związana jest także z kontynuacją istniejących już kierunków badań. Nie są to *stricto* nowe nurty badawcze, bo częstokroć podejmowana problematyka interesowała ich już od dawna, ale zdecydowanie następuje jej ożywienie i ujęcie w nowych, niespotykanych do tej pory kontekstach. Przykładem takiego właśnie nurtu badawczego jest wątek biograficzny, który przejawia się m.in. w problematyce wykorzystania

W badaniach dydaktyczno-histerycznych możemy zaobserwować coraz większe skupienie na pozaszkolnej edukacji historycznej. Wiąże się to z ogólnoswiatowym zainteresowaniem „historią w przestrzeni publicznej”.

Jan Styka: I. J. Paderewski przemawiający ok. 1920 r. Obraz ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu

autobiografii w nauczaniu historii, obecności bohaterów i antybohaterów w podręcznikach szkolnych czy praktycznego zastosowania biografistyki na lekcjach historii.

W przestrzeni publicznej

Coraz częściej dydaktycy historii poświęcają swoją uwagę na rozwinięcie problematyki, która do tej pory stanowiła domenę instytucji niezwiązanych z szeroko rozumianą edukacją, jak np. muzea czy placówki archiwalne. Edukacja muzealna czy archiwalna zaczyna się zatem wyraźnie wyodrębnić jako oddzielny nurt refleksji, wymagający nie tylko praktycznego czy metodycznego namysłu, ale przede wszystkim zbudowania odpowiednich podstaw teoretycznych. Z problematyką edukacji muzealnej wiąże się również inny nurt zainteresowań współczesnych dydaktyków historii, dotyczący edukacji historycznej w miejscach

pamięci. Podobnie jak w przypadku edukacji archiwalnej, inspiracją i podstawą rozważań na gruncie polskim jest niemiecka „pedagogika miejsc pamięci”. W Polsce przyjęła ona w praktyce przede wszystkim formę refleksji nad działalnością muzeów w byłych obozach koncentracyjnych w Oświęcimiu, na Majdanku i w Sztutowie. Jednak w ostatnich latach coraz częściej podejmowane są także naukowe dyskusje nad podstawami teoretycznymi edukacji historycznej w tych miejscach.

Trudno nie oprzeć się wrażeniu, że w polskich badaniach dydaktyczno-histerycznych możemy zaobserwować w ostatnim czasie coraz większe skupienie na pozaszkolnej edukacji historycznej. To „nachylenie” nie wynika – jak się wydaje – jedynie z potrzeby poszukiwania nowych obszarów badawczych, ale jest pożądaną reakcją na coraz szerszą dyskusję nad obecnością w ogóle historii w życiu społecznym,

polityce i kulturze, nad celami i rolą, jaką ona pełni czy pełnić powinna. Wiąże się także z ogólnoswiatowym zainteresowaniem tzw. *public history*, przetłumaczonym na polskim gruncie jako „historia w przestrzeni publicznej”.

Dydaktyka szkolna

Każdy nauczyciel historii, dbający o swój warsztat dydaktyczny, powinien na bieżąco śledzić kierunki badań współczesnej dydaktyki historii. Orientacja w najnowszych trendach i znajomość wyników naukowych poszukiwań pozwoli mu nie tylko na krytyczne odniesienie się do stosowanych przez siebie działań dydaktycznych, ale także może zainspirować go do ciekawych eksperymentów pedagogicznych. Nowoczesny nauczyciel potrafi bowiem kreatywnie wykorzystać w swojej pracy różne pomysły i doświadczenia, dostosowując je optymalnie do potrzeb swoich uczniów.

Lekcje historii z pomysłem

W czasie dziesięciu lat trwania projektu nauczyciele mieli okazję nie tylko poszerzać swoją wiedzę i doskonalić umiejętności, ale także dzielić się doświadczeniem z innymi pasjonatami tego zawodu.

Wiesława Surdyk-Fertsch

nauczycielka historii i wiedzy o społeczeństwie
w Szkole Podstawowej
im. Adama Mickiewicza w Skokach;
doradczyni metodyczna nauczycieli historii,
ODN w Poznaniu

Udział w projekcie „Powstanie Wielkopolskie 1918/1919. Pamiętamy!” stał się inspiracją dla wielu nauczycieli. Podczas licznych konferencji i warsztatów organizowanych przez ODN w Poznaniu w czasie dziesięciu lat trwania projektu, nauczyciele mieli okazję nie tylko poszerzać swoją wiedzę i doskonalić umiejętności, ale także dzielić się doświadczeniem z innymi pasjonatami tego zawodu. I tak wartością dodaną tych nauczycielskich spotkań stały się rozmowy w kąciakach kawowych i dyskusje, które często przenosiły się z korytarzy Ośrodka do sal konferencyjnych i warsztatowych. Motywem przewodnim tych rozmów nie były notowania na światowych rynkach walutowych ani projektowane zmiany w podstawie programowej, ale lekcje. Tak lekcje – z Powstaniem Wielkopolskim w tle! Opowieści najczęściej zaczynały się od słów: *Wyobraźcie sobie, że moi uczniowie... No właśnie wyobraźcie sobie Państwo, że dzięki wykorzystaniu zasobów szkoły, zaangażowaniu uczniów i pasji nauczycieli można było przeprowadzić lekcje o Powstaniu Wielkopolskim, które stały się dla uczniów niezapomnianą wyprawą w przeszłość.*

Drama na historii

Dzięki wykorzystaniu technik dramatycznych uczniowie mogli odczuć atmosferę pierwszych dni powstania. Stawali się członkami poznańskiej społeczności, witającej na dworcu kolejowym wybitnego pianistę, Ignacego Jana Paderewskiego. Wcielali się w postacie znanych polityków, udzielających wywiadów

dociekliwym reporterom lub dowódców przemawiających do żołnierzy. Odczuli atmosferę tłumy, towarzysząc poznańskim dzieciom, które oddawały hołd wybitnemu pianście. Uczniowie z powodzeniem tworzyli scenki inspirowane wydarzeniami historycznymi, przedstawiające: przemówienie generała Józefa Dowbor-Muśnickiego do żołnierzy armii wielkopolskiej po uroczystej przysiędze, przemówienie Ignacego Jana Paderewskiego do mieszkańców Poznania.

Wykorzystując techniki dramatyczne i swoją kreatywność, uczniowie przedstawiali rozmowy, które w tych niezwykłych historycznych czasach mogły się odbyć: żony Paderewskiego z witającymi ją poznańskimi dziećmi, Ignacego Jana Paderewskiego z urzędnikami niemieckimi, nakłaniającymi go w Rogoźnie do rezygnacji z podróży do Poznania czy wreszcie naocznych świadków śmierci Franciszka Ratajczaka.

Lekcje odwrócone

Metoda „lekcji odwróconej” polega na zmianie koncepcji uczenia się – uczniowie zapoznają się w ramach pracy domowej z nowymi treściami i wykonują przydzielone im zadania. Następnie w szkole przy wsparciu nauczyciela-eksperta pogłębiają i utrwalają swoją wiedzę, ćwiczą umiejętności, rozwiązują problemy. Pracę tę wykonują najczęściej uczniowie podzieleni na grupy w zależności od stopnia opanowania i zrozumienia poznanych treści.

Idea „lekcji odwróconej” pozwala na wykorzystanie licznych zasobów

multimedialnych dotyczących Powstania Wielkopolskiego. Filmiki, animacje, artykuły, prezentacje, materiały dźwiękowe, ciekawe strony internetowe czy wreszcie aplikacje umożliwiły uczniom zdobywanie wiedzy w tempie i zakresie dostosowanym do ich indywidualnych możliwości. Tematyka powstania okazała się interesująca i angażująca emocjonalnie, np. przy poszukiwaniu informacji o członkach powstańczych rodzin lub miejscach ich spoczynku.

Ilustrowana kronika

Taką nazwą określano często obrazy Leona Prauzińskiego. Stały się one nie tylko ilustracją omawianych na lekcjach wydarzeń Powstania Wielkopolskiego, ale także inspiracją do kreatywnych lekcji. Na ich podstawie uczniowie, przenosząc się wehikułem czasu do Wielkopolski lat 1918/1919, pisali listy do swoich rodzin, opisując sytuacje przedstawione na ilustracjach. Z obrazami Leona Prauzińskiego w tle powstawały relacje reporterskie czy dziennikarskie serwisy, służyły one także za ścianki w tworzonych „na gorąco” wiadomościach z powstańczych dni. Były w końcu inspiracją do powstania plakatów, zachęcających Wielkopolan do udziału w powstaniu, a w połączeniu z tekstami źródłowymi stanowiły ilustrowaną kronikę powstania.

Szkolne projekty

W wielu szkołach dzięki współpracy nauczycieli różnych przedmiotów realizowano projekty edukacyjne angażujące całą społeczność szkolną. Efekty prac poszczególnych szkolnych zespołów projektowych prezentowane były podczas imprez środowiskowych, takich jak: pikniki naukowe, pikniki powstańcze, loty szkół powstańczych, biegi niepodległości, rajdy szlakami lokalnych walk powstańczych lub bohaterów wydarzeń, apele, akademie, przedstawienia teatralne. Najważniejsza w tym była nie tylko zespołowa praca nauczycieli, ale realizacja pomysłów uczniów, podyktowanych ich autentycznymi zainteresowaniami. Dlatego prezentacje projektowe przybierały także niecodzienne formy: wernisaże prac plastycznych, wystaw, przedstawiających życie codzienne

w czasach powstania czy wreszcie pokazów mody z ówczesnych czasów.

Wycieczki edukacyjne

Wyjścia poza szkołę łączyły się często ze spotkaniami uczniów z przedstawicielami grup rekonstrukcyjnych, którzy po przedstawieniach chętnie odpowiadali na pytania młodzieży. Ciekawą przygodą były także gry miejskie i *questy*. Jedne i drugie pozwalały odkrywać tajemnice pozornie znanych miejsc, poznawać ciekawe postacie i niezwykle miejsca związane z powstaniem. Atrakcją dla młodzieży była możliwość wykorzystania podczas lekcji urządzeń mobilnych, dzięki którym odczytywali Kody QR w miejscach wyznaczonych do tego w grach miejskich. Niezwykłym przeżyciem okazały się także lekcje historii w pociągu, realizowane w ramach projektu „Koleje Wolności 1918-2018”. Uczniowie uczestniczyli w żywej lekcji historii prowadzonej przez nauczycieli i rekonstruktorów, którzy przybliżali wydarzenia powstańcze odpowiednio do mijających po drodze miejsc.

Powstanie na znaczkach

Na niezwykle lekcje historii zaprosili wielkopolskich uczniów i nauczycieli

organizatorzy XXII Ogólnopolskiej Wystawy Filatelistycznej „Poznań 2018” – Polski Związek Filatelistów Okręg Wielkopolski i Poczta Polska. Na wystawie uczniowie mogli poprzez znaczki i pieczęcie pocztowe z czasów Powstania Wielkopolskiego poznać ówczesne wydarzenia, zasady przesyłania poczty powstańczej, tajemnice pieczęci i symboliki mundurów powstańczych. Karty pracy wypełniane przez uczniów i arkusze ewaluacyjne potwierdziły wagę edukacyjną tego przedsięwzięcia.

100. rocznica wybuchu zwycięskiego Powstania Wielkopolskiego i podejmowane w związku z tym wielkim świętem różnorodne działania edukacyjne uświadomiły wielu nauczycielom, jak wspaniałą przygodą mogą być lekcje historii. Wystarczy tylko odrobina kreatywności, która wyzwoli tkwiący w uczniach potencjał. Ciekawość bowiem i chęć przeżycia przygody tkwi w każdym z nich. A czymże jest historia, jak nie wyprawą w przeszłość?

Zróbmy wszystko, aby nasze lekcje historii były dla uczniów niezapomnianą wspólną wyprawą. Pozwólmy im na podróż w przeszłość i przeżywanie wspaniałych przygód. Wiemy, że jest to możliwe!

Uczniowie na XXII Ogólnopolskiej Wystawie Filatelistycznej mogli poznać znaczki i pieczęcie z czasów Powstania Wielkopolskiego.

© Dariusz Janowski

Nowocześnie o historii

Aby rozmawiać dziś z młodzieżą na tematy historyczne, potrzebne jest uruchomienie różnych kanałów komunikacji z odbiorcą, który szybko się nudzi, bo rozprasza go zbyt wiele bodźców z najbliższego otoczenia.

Dariusz Judek

nauczyciel historii i wiedzy o społeczeństwie
w Szkole Podstawowej nr 92 w Poznaniu;
doradca metodyczny nauczycieli historii

Powszechnie znana myśl Cycerona: „Historia magistra vitae est” (*Historia jest nauczycielką życia*) odzwierciedla rolę, jaką pamięć pełni w życiu społeczeństwa. Począwszy od zwrócenia uwagi na możliwość uczenia się na błędach przodków, po świadomość, że pamięć historii tworzy zbiorową tożsamość i jednocześnie identyfikuje nas wśród innych społeczeństw.

Wytworzenie wśród młodzieży autentycznego nawyku poznawania i weryfikowania prawdy historycznej jest wyzwaniem nie tylko dla nauczycieli, ale to właśnie na nas spoczywa największa odpowiedzialność w tworzeniu podstaw świadomości historycznej. W tym celu należy wykorzystywać okazje, wynikające na przykład z rocznic ważnych wydarzeń. Nie ma chyba lepszej, jak 100-lecie odzyskania przez Polskę niepodległości, a także wybuchu Powstania Wielkopolskiego. Młodzież otrzymuje obecnie wiele informacji pochodzących z różnych źródeł i to jest dobrym punktem wyjścia do próby samodzielnej analizy złożoności czynników i działań, które wpłynęły na niepodległość Polski.

Gry miejskie

Aby rozmawiać dziś z młodzieżą na tematy historyczne, potrzebne jest także uruchomienie różnych kanałów komunikacji z wymagającym odbiorcą, który szybko się nudzi, koncentruje zaledwie na chwilę, bo rozprasza go zbyt wiele bodźców z najbliższego otoczenia. Podstawą pracy nauczyciela staje się więc

aktywna obserwacja rzeczywistości i dostosowywanie metodyki do nowych wymagań w zakresie komunikacji.

Współczesny odbiorca historii poszukuje niekonwencjonalnych metod „podróży do przeszłości”. Kiedy je znajdzie, jest szansa, że rozpocznie własną gruntowną wędrówkę po faktach z odległych epok. Dobrym początkiem mogą być gry miejskie, od wielu lat bardzo modne w propagowaniu wiedzy historycznej, gdyż zmuszają do świadomego dostrzegania różnych elementów historycznych w środowisku miejskim (budynki, pomniki, tablice pamięci). Znakomitą okazją do określenia na przykład stopnia znajomości topografii Poznania i umiejętności odszukania przez uczniów ważnych historycznie miejsc w stolicy Wielkopolski była gra miejska „Miejsca pamięci wpisane w naszą tożsamość”, która odbyła się w ramach jednej z edycji projektu „Powstanie Wielkopolskie 1918/1919. Pamiętamy!”.

Grupy rekonstrukcyjne

Odkrywaniu zainteresowania przeszłością służą też grupy rekonstrukcyjne, które pozwalają na dotknięcie historii poprzez mundur czy broń, a następnie w formie inscenizacji wydarzeń historycznych. Odtwarzanie zdarzeń historycznych sięga już czasów starożytnych, kiedy władcy chcieli przypominać społeczeństwu swoje sukcesy militarne. Ten sposób dotarcia do młodych ludzi

Praca plastyczna: *Kolejne miasto, kolejny most* Roksany Łyko, uczeń klasy IV Szkoły Podstawowej nr 3 w Chodzieży (wyróżniona w Konkursie ODN na kartkę okolicznościową z motywem Powstania Wielkopolskiego).

Współczesny odbiorca historii poszukuje niekonwencjonalnych metod „podróży do przeszłości”. Kiedy je znajdzie, jest szansa, że rozpocznie własną gruntowną wędrówkę po faktach z odległych epok.

jest współcześnie jak najbardziej godny polecenia, ponieważ wiąże się z przeżywaniem historii w oparciu o wytworzone przez siebie artefakty lub poznawaniem wytworów innych uczestników. Dla niektórych staje się to nawet sposobem na życie. W środowisku wielkopolskim jest wiele ciekawych inicjatyw, a przykładem może być Poznańska Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Warta”.

Escape roomy

Świat się jednak ciągle zmienia i obecnie coraz modniejsze w poznawaniu historii stają się *escape roomy*. Podczas pikniku „100 dni do Powstania”, zorganizowanego we wrześniu na Łęgach Dębińskich, oblegany był namiot, w którym poznawanie dziejów Powstania Wielkopolskiego polegało na rozwiązywaniu zagadek. Źródłem kształtowania się „pokojów ucieczek” lub „pokojów zagadek” należy poszukać w świecie wirtualnymi i stopniowym przechodzeniu do świata rzeczywistego. Na stronie *The Bunkier – Escape Room Poznań* w skrócie można poznać historię „pokojów zagadek”, sięgającą 2006 roku.

Debaty oksfordzkie

Zagadki i współzawodnictwo zawsze pomagają w poznawaniu historii przez dzieci i młodzież. Te grupy, które mają

już wysoki poziom wiedzy, mogą uczestniczyć w najbardziej rozwiniętej formie współzawodnictwa opartego o walkę słowną na argumenty, a mianowicie w debatach oksfordzkich. W lutym tego roku w Poznaniu, na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, w ramach VI edycji Turnieju debat oksfordzkich „Zrozumieć historię. Młodzież debatuje” – 16 drużyn zmierzyło się w debatach współorganizowanych przez Oddział IPN w Poznaniu. Kształtowanie postawy obywatelskiej i patriotycznej oraz pogłębianie wiedzy na temat kluczowych zagadnień z najnowszej historii Polski poprzez debaty oksfordzkie to działanie najwyższej usytuowane, gdy mówimy już nie o rozmowie historycznej z młodzieżą, ale o debacie historycznej młodzieży.

Kanaty komunikacji historycznej są coraz bogatsze, a ciekawych ofert jest coraz więcej. Historia nie musi być nudna, a tak jest, kiedy opiera się na przykład tylko na formie wykładu lub analizie klasycznych źródeł pisanych. Oczywiście wiedza historyczna jest potrzebna, ale należy ją traktować jako inspirację do samodzielnego poznawania przeszłości. Kiedy tak jest, możemy być spokojni, że znajdziemy właściwą drogę, żeby rozmawiać z młodzieżą o historii.

Małe ojczyzny dla najmłodszych

Jednym z priorytetów polityki oświatowej w bieżącym roku szkolnym jest kształtowanie postaw patriotycznych, czyli szacunku, oddania i umiłowania ojczyzny oraz pielęgnowania tradycji, kultury i więzi społecznych.

Małgorzata Swędrowska
nauczycielka
w Społecznej Szkole Podstawowej nr 1 w
Poznaniu;
popularyzatorka literatury dziecięcej

Czy patriotyzm mogą przejawiać tylko ludzie dorośli, skorzy do poświęceń, przedkładający dobro wspólne nad własne interesy? Już małe dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym gotowe są do działań dla wspólnego dobra, dbania o najbliższą okolicę i wyrażania przywiązania do kraju poprzez systematyczne pogłębianie wiedzy o Polsce, jej historii, tradycjach i kulturze. Pojęcie „małej ojczyzny” może pojawić się w każdej klasie, w każdej grupie przedszkolnej, pod warunkiem, że nauczyciel mądrze poprowadzi grupę i pozwoli dzieciom na definiowanie i interpretowanie tego pojęcia tak, jak one je postrzegają, a następnie, jeśli będzie taka potrzeba, dołoży do tej interpretacji ogólnie ustanowione i społecznie akceptowane zasady.

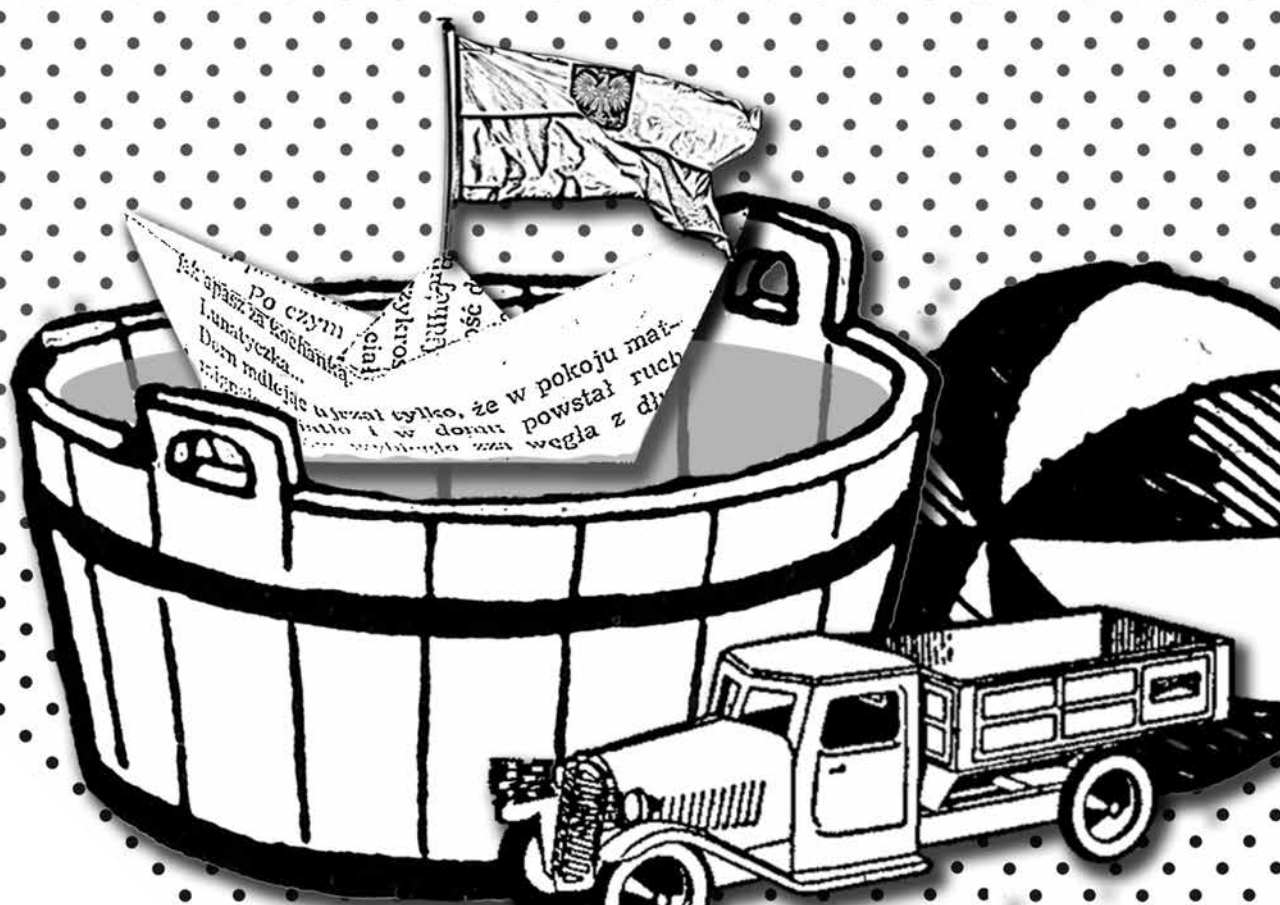
Symbole narodowe

Patriotyzm jest postawą, a więc wyrażaniem swoich poglądów i uwewnętrznionych reakcji. Edukacja małych dzieci opiera się na konkretach, więc zasadne wydaje się „majsterkowanie” przy odtwarzaniu symboli narodowych. Przed takimi pracami warto pogłębić myślenie dzieci i przybliżyć fakty z historii Polski. Świetne opracowania pojęć znajdują się w książkach Małgorzaty Strzałkowskiej *Mazurek Dąbrowskiego. Nasz hymn narodowy* oraz Alfreda Znamierowskiego *Orzeł biały. Znak państwa i narodu*. Książki te są w stanie zainspirować każdego poszukującego nauczyciela.

W publikacji o hymnie znajduje się szczegółowe wytłumaczenie poszczególnych zwrotek naszej narodowej pieśni. Można więc zaproponować uczniom mały projekt edukacyjny, dzieląc ich na grupy, w których będą interpretować kolejne strofy i prezentować ich sens na posterach. Zwieńczeniem pracy będzie zaprezentowanie całego utworu w formie plakatu.

Z kolei inspiracją do działań i refleksji na temat historii Orła Białego może być przeprowadzenie sondy najpierw wśród uczniów naszej szkoły, a potem rodziców, mieszkańców. Pytania mogą dotyczyć miejsc, przedmiotów, symboli i opowieści, w których znajduje się wizerunek orła. Okazuje się, że wiele miejscowości, powiatów, województw nosi w swych herbach rozmaite wizerunki orła, że w znakach Wojska Polskiego przybiera różne kształty i dodatkowe elementy, inaczej wygląda na fladze sił powietrznych, a inaczej w marynarce wojennej. Zapewne ciekawostką dla dzieci będą informacje o barwach narodowych, a dokładniej o tym, że czerwień nie zawsze była czerwona, ale karmazynowa, amarantowa albo w odcieniu cynobru.

Patriotyzm ma być postawą, która przejawia się w konkretnych zachowaniach, właściwe wydaje się więc nauczanie dzieci wywieszania flagi w określonych miejscach i czasie. Okazuje się że Polska ma trzy flagi: biało-czerwoną, flagę państwową z godłem, która wywieszana jest na lotniskach, w portach morskich, na statkach, w ambasadach i konsulatach oraz banderę wojenną,

rys. Sylwia Pragłowska

Edukacja małych dzieci opiera się na konkretach, zasadne wydaje się więc „majsterkowanie” przy odtwarzaniu symboli narodowych. Przed takimi pracami warto przybliżyć fakty z historii Polski i pogłębić nad nimi refleksję.

która powiewa na masztach okrętów Marynarki Wojennej. Te i inne ciekawostki znaleźć można w *Poradniku małego patrioty* Marcina Przewoźniaka. Autor w rymowanych czterowersach w prosty, ale i wyrazisty sposób oddaje istotę ważnych spraw i pojęć, takich jak naród, państwo, Polska. „Polską flagę zgodnie dziela: biel z czerwienią, czerwień z bielą. Orzeł-tarcza. Czystość-męstwo. Dobro-miłość Krew-zwycięstwo.” Takie inne rymowane informacje stanowią cenne środki dydaktyczne, które można wykorzystać w gazetkach szkolnych, na plakatach, lapbookach.

Co wiedzą dzieci o patriotyzmie?

Zanim nauczyciel rozpocznie zajęcia, najczęściej zbiera informacje od dzieci, co wiedzą na dany temat. Ciekawym pomysłem jest quiz patriotyczny, który może być prologiem do działań związanych z wychowaniem patriotycznym. Odpowiedz na pytania. Przy odpowiedziach, których jesteś pewna/pewien postaw wykrzyknik. Tam, gdzie się wahasz, postaw znak zapytania.

1. Czy patriotyzm ma kolor, jeśli tak, to jaki (jakie)?
2. Czy patriotą może być tylko człowiek dorosły?

3. Czy można przesadzić z patriotyzmem?
4. Po czym poznać patriotę?
5. Czym jest naród?
6. Czy do narodu można się zapisać?
7. Czy aby być Polakiem, trzeba zdać egzamin?
8. Gdzie jest Polska?
9. Czy tylko Polacy mieszkają w Polsce?
10. Czy Polacy mieszkają tylko w Polsce?
11. Po czym rozpoznać Polaka?
12. Po czym rozpoznać Polskę?
13. Co to znaczy, że Polska zaczyna się w domu?
14. Co to jest Ojczyzna?
15. Co to jest Mała Ojczyzna?

Budowanie pozytywnego nastawienia do swego kraju i szacunku do ludzi w nim mieszkających zaczyna się w domu, a potem jest kontynuowane w przedszkolu i w szkole. Dziecko obdarzane szacunkiem, wspierane mądrą obecnością dorosłych w sytuacjach trudnych, uczone konstruktynego rozwiązywania konfliktów, dyskusowania, wyrażania swego zdania i uważnego słuchania innych, ma szansę wyrosnąć na Polaka, który jest dumny z tradycji oraz jest otwarty na inne kultury.

Ożyw

historię

Celem konkursu było upowszechnienie wiedzy o zrywie niepodległościowym i rozwijanie zainteresowań regionem, przygotowanie uczniów do publicznych wystąpień oraz uwalnianie twórczej ekspresji wyobraźni językowej.

foto. Joanna Zielińska

Uczestnicy z klas IV-VI ze szkół podstawowych etapu wojewódzkiego Konkursu krasomówczego Ożyw historię Powstania Wielkopolskiego wraz ze swoimi nauczycielami.

Na etapie wojewódzkim w konkursie wzięło udział 25 uczniów klas IV- VI szkół podstawowych. Uczestnicy przedstawili opracowane przez siebie legendy. Z kolei 19 uczniów klas VII oraz szkół gimnazjalnych zaprezentowało przygotowane przez siebie przemówienia.

Komisja w składzie: przewodnicząca – dr hab. Agnieszka Kula (UAM w Poznaniu, Zakład Retoryki, Pragmatyngwistyki i Dziennikarstwa) i członkinie: Hanna Łobza (nauczycielka bibliotekarka w SP nr 34 w Poznaniu), Wiesława

Surdyk-Fertsch (doradczynie metodyczna nauczycieli historii, nauczycielka w SP w Skokach) wyłoniła następujących laureatów: I miejsce Jakub Mieczkowski (SP w Wirach); II miejsce Łucja Kustarz (SP nr 1 w Szamotułach); III miejsce Roksana Zjawirska (SP w Niemczynie).

Uczniowie gimnazjalni i VII klas szkół podstawowych: I miejsce Rafał Sobczak (Zespół Szkół Pijarów w Poznaniu); II miejsce *ex aequo*: Piotr Buczma (SP w Gieczu) i Jakub Michalski (SP nr 1 w Szamotułach).

TEKSTY ZWYCIĘSKICH WYSTĄPIEŃ

Jakub Mieczkowski (Szkola Podstawowa w Wirach)

Legenda o tym jak bohaterscy powstańcy zdobyli Ławicę

Oj! dawne to były czasy! Dziś już nie ma wśród nas uczestników tych wydarzeń, a trzeba ocalić je od zapomnienia. Dla Was, drodzy słuchacze! Dlaczego? Ano dlatego, abyście docenili to, co macie! Słuchajcie więc!

Pewnie widzieliście już turystów, którzy codziennie przemierzają hol lotniska w Poznaniu. Oni wcale nie myślą o tym, co działo się na tej ziemi 100 lat temu. A wy spróbujcie sobie wyobrazić te czasy, przenieść się do nich. Polska, nekana od wielu lat przez wroga, odzyskiwała nadzieję. Warszawa wyzwolona, odzyskany Poznań, ale coś nie pozwala jeszcze na wytchnienie. Miejscowi wiedzieli, że najcenniejszy dla żołnierzy skarb pozostaje w rękach wroga! Jak? Zapytacie. Ano lotnisko w małej wsi Ławica. Mała wieś, ale skarb wielki. Powstańcy mogli tylko pomarzyć o samolotach, o balonach obserwacyjnych. Śnili o karabinach i bombach. A według przekazów – te skarby znajdują się na wyciągnięcie ręki, ale są nadal w łapach Niemców.

Co robić? Takie pytanie zadawał sobie na pewno sierżant pilot – Wiktor Pniewski. Po powrocie z frontu, wyleczeniu ran i opuszczeniu szpitala, stacjonował właśnie na Ławicy. Myślał, jak tu działać dla Ojczyzny? Nawiazuje kontakt z przedstawicielem Polskiej Organizacji Wojskowej – Mieczysławem Paluchem. Zaczyna obserwować działania Niemców. Podnosi patriotycznego ducha wśród Polaków na Ławicy. Czekając odpowiedniej pory. Kiedyż ona wreszcie nadejdzie?! Kiedyż wreszcie będzie można wypędzić Niemców?

Biegają kolejne zwycięskie dla rodaków dni. Przychodzi 27 grudnia, a na Ławicy ciągle Niemcy! Pniewski czuje, że musi działać. Jak nie teraz, to nigdy! Razem z Paluchem zwołuje ludzi do walki, jednak boi się o życie. Nie swoje, ale tych młodych. Widzi, że choć rwą się do walki, to nie mają broni. Są pozostawieni sami sobie. Trzeba tu jakiegoś sposobu, by zdobyć Ławicę bez strat. Widzi, że Niemcy są zmęczeni, do swoich domów stęsknieni.

A teraz zgadnijcie, drodzy słuchacze, co zamierza zrobić? W głowach Pniewskiego i Palucha powstaje szalony pomysł. Postanawiają zaryzykować wizytę w siedzibie wroga, namówić go do powrotu do Niemiec. 5 stycznia 1919 roku udają się na Ławicę z zadziwляjącą propozycją. Niemcy mają się poddać i oddać sprzęt. Jakże załoga się wściekła, choć niby zmęczona, o kapitulacji słyszeć nie chce. Grozi kulą w łeb i wysadzeniem Ławicy w powietrze. „A więc będziemy się bił!” – powiadają nasi. „Czekamy na was” – odpowiada niemiecki żołnierz.

Nie było wyjścia, w nocy śmiałkowie ruszają z najważniejszą misją. Kto odważy się jednak na najtrudniejszy krok, bez którego nie ma co zaczynać walk – na przecięcie kabla, aby odciąć prąd i uniemożliwić Niemcom wysadzenie lotniska? Zgłosił się na ochotnika jeden, który od dziecka chciał być bohaterem. I poszedł, i przeciął kabel. I nastąpiła ciemność.

Co sprawiło, że Ławicę udało się zdobyć w 20 minut? Co sprawiło, że w tej ciemności nasi chłopcy mogli rzucać się sobie w ramiona z radością, że się udało, że tak szybko, i że żyją?

Mijają lata, a wśród mieszkańców Ławicy krąży historia o śmiałku, który przeciął kabel tej pamiętnej nocy i rażony prądem wzniósł

się jako duch nad lotnisko. A Niemcy, którzy spojrzeli w ciemne niebo i ujrzeli na nim ducha naszego bohatera, przerażeni uciekali. Wyobraźcie sobie! Niemcy, ci wielcy Niemcy brali nogi za pas i uciekali, zostawiając lotnisko, broń i samoloty. Nasi piloci skorzystali z nich potem, walcząc z bolszewikami na froncie wschodnim.

Czy zdajecie sobie sprawę, że to wtedy, od Ławicy, zaczęła się historia polskiego lotnictwa! Pamiętajcie o tym, kiedy przechodzicie dziś holem lotniska. A zwłaszcza nie zapominajcie o Pniewskim, Paluchu i tym... bezimiennym śmiałku. Dzięki nim mamy to lotnisko.

Jakub Sobczak (Zespół Szkół Pijarów w Poznaniu)

Mowa Ignacego Jana Paderewskiego na dworcu kolejowym po przyjeździe do Poznania

Szanowni Wielkopolanie! Poznaniacy! Rodacy!

Przyjechałem do Was z odległej ziemi, gdzie tak wielu Polska posiada przyjaciół. Przesyłam Wam pozdrowienia od tych tysięcy, dla których sprawa polska nie jest bez znaczenia. Od rodaków, którzy opuściwszy ojczyzną ziemię, tęsknią za nią i pragną jedynie do niej powrócić. Którzy marzą nieustannie o dniu, kiedy to będzie im dane stanąć na polskiej ziemi z radosnym okrzykiem – Niech żyje niepodległa, wolna Polska!

Kochani! Trudno jest mi kryć wzruszenie, widząc Was wszystkich. Jestem przekonany, że przywiodła Was tu dzisiaj szczerą miłość. Nie do mnie, lecz do naszej ukochanej ojczyzny, do Polski, której to orędownikiem i wielkim miłośnikiem byłem i będę, gdziekolwiek rzuci mnie los.

Podobnie dziś i ja, pomimo trudów, jakie się w czasie mej podróży zrodziły, przybyłem wiedziony pragnieniem pracy dla naszego narodu. Tak, oto i nastał czas, by wspólnie budować naszą Polskę! Niech będą nam wzorem i przykładem wspaniali Wielkopolanie, między innymi Chłapowski, Marcinkowski, Szamarzewski, Cegielski czy też Jackowski. To dla mnie zaszczyt móc stanąć przed Wami jako przedstawiciel Komitetu Narodowego Polski.

Jak dobrze jest być tu i widzieć Wasze płomienne serca, rozpalone miłością do ojczyzny ziemi. Oby ten żar nigdy nie wygasł! Oby Polska zawsze miała tylu wiernych rodaków gotowych do poświęceń dla budowania jej dobra! Po wielu latach niewoli Polska odbudowuje się. Jestem właśnie w drodze do Warszawy, gdzie między innymi pod kierownictwem Józefa Piłsudskiego tworzy się rząd. Nadszedł więc czas, kiedy zjednoczeni możemy wspólną pracą podnosić wielkość naszej Ojczyzny. Kiedy możemy podnieść głowę i dumnie ze swej przeszłości z odwagą spojrzeć w przyszłość.

Dziś płoną wspólnie nasze serca! Płoną, jak te pochodnie, które trzymacie w rękach! I tak jak mrok ulic nie zdołał nas odwieźć od udziału w tym pięknym wydarzeniu, tak też i zewnętrzne niepokoje niech nie zdołają nigdy przyćmić naszego umiłowania do polskości, do naszej historii i kultury. Nadejdzie bowiem dzień, w którym będziemy tak cieszyć się z wolnej Polski, jak dziś cieszymy się z naszego spotkania!

Dziękuję Wam, że przybyliście, moi bracia i siostry Polacy, wobec Boga i Ojczyzny równi, zarówno sercu bliscy, jak i drodzy. Niech żyje po wsze czasy polska zgoda i jedność! Niech żyje Ojczyzna nasza, Polska! Niech żyje!

Mówcą

być

Przygotowanie wystąpienia idealnego zakłada wzięcie pod uwagę niezliczonych zmiennych, dotyczących czasu, miejsca, okoliczności towarzyszących, uczestników, celów.

dr hab. Agnieszka Kula

kieruje Zakładem Retoryki,
Pragmalingwistyki i Dziennikarstwa
na Wydziale Filologii Polskiej i Klasycznej,
UAM w Poznaniu

Mnóstwo satysfakcji przyniosło przystuchiwanie się temu, jak interpretują historię Powstania Wielkopolskiego uczniowie szkół podstawowych i ponadgimnazjalnych. Satysfakcji płynącej po pierwsze z tego, że konkursowicze zadali sobie mnóstwo trudu, by w swoim wolnym czasie wniknąć w zawitości tego, co działo się wiek temu. Po drugie: satysfakcja pojawiała się również w momencie, gdy czarno na białym okazywało się, że przekonują i porywają ci, którzy ćwiczyli ze swoimi nauczycielami wieloetapowo, którzy potraktowali wystąpienie jako retoryczne wyzwanie.

Portret komunikacyjny

Istotę zmagani zarówno młodszych, jak i starszych uczniów stanowiło harmonijne połączenie formy i treści, czyli takie zaprezentowanie wycinka historii, które przykuje uwagę i sprawi, że właśnie ta, a nie inna osoba zostanie zapamiętana. Pierwsze pytanie zasadnicze, które stawiali sobie uczniowie, brzmiało: kim jestem? Tutaj propozycji tworzących oryginalne „portrety komunikacyjne” uczestników konkursu było wiele, od wykorzystania stroju czy atrybutów (np. kapelusz, laska), przez posługiwanie się gwarą poznańską, aż do eksplicytnych sformułowań „mówię do was jako...”, pozwalających na osadzenie mówcy w określonej, przyjętej roli retorycznej. Młodzi, opowiadający legendę na wybrany temat, już poprzez wykorzystanie określonego kodu prozodycznego (głośność i tempo mówienia, multiplikowanie głosek) czy kinezycznego (mimika, gestykulacja) wprowadzali wyjątkową atmosferę, charakterystyczną dla gawędzenia.

Odbiorca jako zadanie

Zdarzali się niezwykle uzdolnieni mówcy, którzy jednak popełnili grzech zaniedbania: nie przyjrzeni się wystarczająco uważnie swojemu odbiorcy. I nie chodzi oczywiście o licznie zgromadzoną na sali publiczność konkursową, lecz o odbiorcę wpisanego w zadanie retoryczne: o mieszkańców Poznania zgromadzonych pod oknem Bazaru w grudniu 1918 roku, żołnierzy Armii Wielkopolskiej czy o poznańskie dzieci. Ci, którzy pochylili się z uwagą nie tylko nad własną kreacją, ale także zastanowili się, do kogo mówią, kto ich słucha, odnieśli największe sukcesy. Zdziałał bowiem oczywisty mechanizm: byli spójni i przekonujący, weszli w swoją rolę na sto procent. Żona Paderewskiego, mówiąca do dzieci, nie mogła posługiwać się zdaniem wielokrotnie złożonymi, abstraktami ani snuć przed nimi apokaliptycznych wizji! Nawet jeśli jej strój i gestykulacja byłyby idealnie odtworzone, zostałyby zdemaskowana na poziomie języka.

Przygotowanie wystąpienia idealnego zakłada wzięcie pod uwagę niezliczonych zmiennych, dotyczących czasu, miejsca, okoliczności towarzyszących, uczestników, celów. Zadajemy sobie pytanie: po co mówimy? Co chcemy zrobić słowami? W kształceniu retorycznym niezbędne jest przyjrzenie się możliwym płaszczyznom porozumienia nadawcy i odbiorcy, toposom, wzorcom postrzegania świata. Tak więc, mimo że już można czuć satysfakcję, mamy przed sobą w kształceniu przyszłych mówców jeszcze wiele lekcji do odrobienia.

Z historią w tle

Jurorów zachwyciła rzetelna wiedza historyczna, różnorodność rozwiązań kompozycyjnych, wielość narracyjnych wcieleń, umiejętna stylizacja językowa oraz osobiste zaangażowanie uczestników w budowanie przekazu.

Magda Kalemba-Borowczak

nauczycielka języka polskiego
w Zespole Szkolno-Przedszkolnym
w Granowie;
doradczyni metodyczna,
ODN w Poznaniu

Wydaje się, że znamy dzieje Powstania Wielkopolskiego z podręczników historii. Jednak, aby zrozumieć to wyjątkowe wydarzenie, ówczesną atmosferę podniecenia, szaleńczą odwagę narodowych bohaterów, należy wczytać się w teksty z tego okresu, spędzić wiele czasu nad opracowaniami historyków. Tego właśnie doświadczyli uczestnicy konkursu literackiego w ramach projektu „Pamiętamy! Powstanie Wielkopolskie”, zbierając materiały do swojej pracy twórczej – opowiadania z tłem historycznym.

Na konkurs łącznie wpłynęło 150 prac (w tym 91 prac uczniów klas IV-VII, 48 prac gimnazjalistów i 11 prac uczniów szkół ponadgimnazjalnych). Komisja w składzie: przewodnicząca – Alina Janiszewska i członkinie – dr Iлона Starosta, Jolanta Banasiewicz, Wiesława Surdyk-Fertsch, Magdalena Kalemba-Borowczak – wyłoniła następujących zwycięzców: Macieja Sierzyńskiego ze Szkoły Podstawowej nr 1 w Witkowie, Martę Kretschmar ze Szkoły Podstawowej w Osiecznej, Adama Pogodę z Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Kościanie.

Od wczoraj do dziś

Jurorów zadziwiała pomysłowość uczestników w przekazywaniu tego, co wiedzą o powstaniu. Na szczególną uwagę zasługiwały prace, w których autorzy wykazali się wiedzą na temat minionych wydarzeń. Wiedza ta ujęta została w ramy różnych form wypowiedzi, np. rozmowę ze świadkiem wydarzeń, kartkę z pamiętnika, opowiadanie w konwencji snu, umożliwiające przeniesienie się w czasie. Sugestywność przesłania podkreślały różne punkty widzenia,

różne perspektywy narracyjne: relacja reporterska spod Bazaru, pierwszoosobowa opowieść powstańca z pola walki, głosy stęsknionych domowników, oczekujących wieści o walczącym ojcu i synu. Świadomość literacka uczniów przejawiała się w zabiegach stylizacji językowej, w umiejętnym budowaniu nastroju, np. poprzez pokazanie analogii między losami ojczyzny a plastycznymi opisami zjawisk przyrody, w oddawaniu realiów epoki poprzez drobne opisy wyglądu miejsc, ubiorów postaci historycznych Paderewskiego, Traugutta, Taczaka, Dobora-Muśnickiego.

Najbardziej urzekły prace, w których można było znaleźć emocje samego twórcy, bo zostawił tam część siebie. Pierwsze miłostki, tęsknota, strach i obawy przed nieznanym to odczucia uniwersalne, a ujęte w ramy konkretnego zamysłu kompozycyjnego, wyrażające ważne przesłanie, podporządkowane tematowi, budowały poczucie autentycznej łączności międzypokoleniowej.

Wielkie uznanie należy się nauczycielom, czuwającym nad poprawnością merytoryczną nadesłanych prac. Uczestnicy konkursu pisali o czasach odległych, nieznanych, stąd łatwo o nieścisłości historyczne, chronologiczne. W przeważającej większości nauczyciele czuwaliby też nad poprawnością językową wypowiedzi, kształtując u uczniów nawyk autokorekty językowej.

Konkurs okazał się dobrą szkołą patriotyzmu, wymagając od uczestników znajomości historii oraz osobistego zaangażowania w przybliżenie jej w formie literackiej, pozwolił zbudować pomost między bohaterską przeszłością a wrażliwością współczesnego młodego pokolenia.

Artystycznie i twórczo

Celem konkursu było upowszechnienie wiedzy związanej z Powstaniem Wielkopolskim, rozwijanie zainteresowań regionem, jego historią i tradycją oraz rozwijanie i promowanie talentów plastycznych.

Elżbieta Witkiewicz
doradca metodyczny nauczycieli plastyki,
nauczycielka w Zespole
Szkolno-Przedszkolnym nr 7
w Poznaniu

Konkurs skierowany był do uczniów szkół województwa wielkopolskiego: podstawowych z klas IV – VII, klas gimnazjalnych i ponadpodstawowych. Składał się z dwóch etapów: szkolnego i wojewódzkiego. W wyniku etapu szkolnego, podczas którego komisja wybierała i kwalifikowała prace pięciu uczniów do etapu wojewódzkiego, nadesłano 449 prac, w tym 307 prac uczniów z klas IV – VII, 92 prac uczniów z klas gimnazjalnych oraz 50 prac uczniów ze szkół ponadpodstawowych.

Laury dla zwycięzców

Na etapie wojewódzkim komisja w składzie: prof. nadzw. dr hab. Rafał Łubowski z Wydziału Edukacji Artystycznej i Kuratorstwa Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu, przewodniczący jury, dr Magdalena Parnasow-Kujawa z Wydziału Edukacji Artystycznej i Kuratorstwa Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu oraz Elżbieta Witkiewicz, doradca metodyczny nauczycieli plastyki – stanęła przed bardzo trudnym zadaniem wyboru prac, które spełniałyby konkursowe kryteria: zgodność z tematem i celami konkursu, oryginalność pracy oraz walory artystyczne. Spośród nich komisja wybrała dwie, wydane później przez Pocztcę Polską w formie kartki okolicznościowej, co stanowiło dodatkowe wyróżnienie dla ich autorek – Julii Borzych ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Szamotułach oraz Oliwii Owczarczak ze Szkoły Podstawowej nr 60 w Poznaniu.

Iskra boża i wysiłek

Cieszymy się, że konkurs spotkał się z tak wielkim zainteresowaniem dzieci

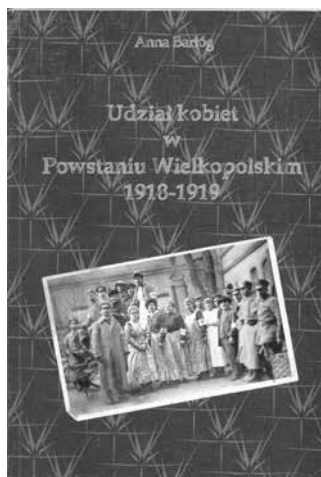
i młodzieży. Wybór najlepszych prac był dla jurorów zadaniem odpowiedzialnym i niełatwym. Szczególnie ujmujące były prace najmłodszych uczestników. Prace nastoletnich autorek i autorów nie zawsze wykazywały się oryginalnością ujęcia tematu. Przyczyny upatrujemy w coraz mniejszej liczbie godzin, przeznaczonych w szkołach na zajęcia dotyczące zagadnień artystycznych. Laureatkom i laureatom konkursu serdecznie gratulujemy! Natomiast wszystkim uczniów zachęcamy do kolejnych aktywności artystycznych oraz do dalszego, zaangażowanego pogłębiania własnych zainteresowań sztuką.

Słowa podziękowania kierujemy również do wychowawców i nauczycieli, którzy zachęcili uczniów do udziału w konkursie i podjęli trud przygotowania swoich podopiecznych do udziału w nim. Pamiętajmy, że podstawa programowa w zakresie plastyki określa, czego szkoła powinna nauczyć ucznia o przeciętnych uzdolnieniach. Nie wyklucza jednak poszerzenia zakresu nauczanych treści. Wspierajmy zatem nadal naszych uczniów w rozwijaniu talentów plastycznych, stwarzajmy im warunki do prezentacji uzdolnień, pasji i talentów na forum szkoły i poza jej murami. Udział w konkursach plastycznych pobudza do aktywności i stwarza sytuacje motywujące do twórczych poszukiwań. Stymuluje rozwój różnorodnych zamiłowań i zainteresowań, umożliwia wykazanie się wiedzą, uzdolnieniami i umiejętnością twórczego wypowiedzenia. Kształtuje także i doskonali umiejętności wykazania się samodzielną pracą i poczuciem odpowiedzialności.

Wyniki konkursu dostępnymi na stronie:
<https://odnpoznan.pl/sub/pl,aktualnosc,654.html>

Na bibliotecznej półce

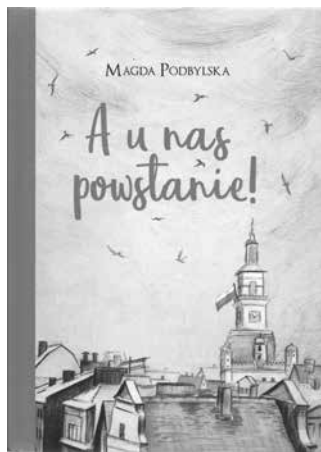
Spośród licznych pozycji o Powstaniu Wielkopolskim warto wyłowić te, które odświeżają nowe perspektywy spojrzenia na to przełomowe wydarzenie. Jest nim dostrzeżenie udziału kobiet w niepodległościowym zrywie w naukowym opracowaniu Anny Barłóg, ale też historia rodzinna wpisana w wielką historię – powieść dla młodego czytelnika Magdy Podbylskiej.

Anna Barłóg

Udział kobiet w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919,

Towarzystwo Pamięci Powstania Wielkopolskiego 1918-1919, Zarząd Główny, Poznań 2008.

Magda Podbylska

A u nas powstanie!;

ilustracje Katarzyna Bukiert,
Wydawnictwo Bis,
Warszawa 2018.

Kobiety w Powstaniu Wielkopolskim

W Roku Praw Kobiet i Roku Pamięci Powstania Wielkopolskiego warto pamiętać o tym, że kobiety przyczyniły się do zwycięstwa Powstania Wielkopolskiego. Służyć temu może lektura książki Anny Barłóg *Udział kobiet w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919*.

Autorka przedstawiła zarówno wkład kobiet w przygotowanie powstania, jak i ich uczestnictwo w służbach sanitarno-medycznych, aprowizacyjnych oraz w działaniach łączności i zwiadu, a także w innych formach pomocy powstańcom i ich rodzinom. Autorka pokazuje, że dla dobra powstania i powstańców działały kobiety bez względu na to, z jakiej klasy społecznej pochodziły, oraz że ich aktywność była trudna i niebezpieczna. Anna Barłóg udowadnia, że bez oddania, ofiarności i odwagi pań powstanie miałoby znacznie mniejsze szanse powodzenia.

Bardzo istotnym składnikiem książki jest indeks osobowy, który może choć w części zastąpić biografie kobiet zaangażowanych w powstanie – tych mało znanych, których nazwiska udało się wydobyć z zapomnienia. Celowi temu służy też wystawa w Muzeum Narodowym Rolnictwa w Szreniawie.

Omawiana publikacja – jak czytamy we Wstępie – „nie wyczerpuje tematu, stanowi jednak ważny przyczynek, podstawę do dalszych badań”.

Powieść historyczna dla dzieci

Setna rocznica odzyskania niepodległości to dobry moment na przypomnienie, jak wiele zawdzięczamy naszym przodkom. „A u nas powstanie!” Magdy Podbylskiej to znakomita powieść, skupiająca się na przekazaniu młodemu czytelnikowi wiedzy na temat Powstania Wielkopolskiego.

Tekst oparty jest na konstrukcji szkatułkowej: dziadek Edward czyta Oli i Wojtkowi, a także ich rodzicom, książkę, którą napisał, by kultywować pamięć o przodkach. Dzięki zastosowaniu chwytu „powieści w powieści” uzyskujemy charakterystykę współczesnego pokolenia i jego codzienności w zderzeniu z generacją powstańców. Podbylska przewiduje pytania, które może zadać młody czytelnik w XXI wieku i na bieżąco tłumaczy fakty, sytuacje, emocje, wkładając wyjaśnienia w usta dziadka i rodziców Oli i Wojtka. Autorka podkreśla wielokrotnie, że należy pamiętać o przeszłości, ale nie kultywować nienawiści między narodami, jak powiedział dziadek Edward: „Przyjaźnisz się przecież z człowiekiem, a nie z jego narodowością!”.

W książce pojawia się słownictwo gwarowe, ale autorka przychodzi z pomocą czytelnikowi, uzupełniając publikację „Słowniczkiem gwary wielkopolskiej”. Z kolei dla niewtajemniczonych w topografię miasta przydatne mogą okazać się mapki. Pastelowe ilustracje Katarzyny Bukiert doskonale współgrają z tekstem opowiadającym o miłości do ojczyzny i o wartościach rodzinnych.

KONKURS NA KARTKĘ OKOLICZNOŚCIOWĄ

Powstanie Wielkopolskie 1918/1919. Pamiętamy!

Praca nagrodzona w konkursie plastycznym, realizowanym w ramach działań Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu w związku z obchodami 100. Rocznicy Wybuchu Powstania Wielkopolskiego. Julia Sorzyk, lat 13, Szkoła Podstawowa nr 3 im. A. Mickiewicza w Szamotułach.

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

Poczta Polska S.A. nr 41/Poznań, X 2018, nakład 1000 szt.,
prof. Barbara Strzyminska-Zdaniewicz.

Praca nagrodzona w konkursie plastycznym, realizowanym w ramach działań Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu w związku z obchodami 100. Rocznicy Wybuchu Powstania Wielkopolskiego. Oliwia Owczarczak, lat 11, Szkoła Podstawowa nr 60 im. W. Bogusławskiego w Poznaniu.

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

100-lecie Powstania Wielkopolskiego

Poczta Polska S.A. nr 42/Poznań, X 2018, nakład 1000 szt.,
prof. Barbara Strzyminska-Zdaniewicz.

